

Unudulmaz Naxçıvan təssüratları...

“ 14-16 iyun 2015-ci il tarixində Cəlil Məmmədquluzadə adına Naxçıvan Dövlət Musiqili Dram Teatrında “Qurtuluş dastanı” adlı pyesin premyerasına dəvət aldım...

Hava limanına düşdüyüm an məni valeh edən mənzərəni bir xeyli seyr etdim. Ətrafı qoynuna almış yamaşıl qazonlar, gül-çiçəklə əhatə olunmuş təbii gözəlliyi içində nizamlı cərgələnmiş taksilər, uniformalı sürücülərin küber davranışları, qarşılayanların təbəsümü, göz oxşayan salıq-sahman xüsusi bir ovqat yaradır, Muxtar Respublikadakı nümunəvi idarəçilik, qanunların alliliyinə hörmətlə yanaşma, stabil durum və firavan həyat tərzində insanda yüksək təəssürat oyadır.

Buradakı ekoloji təmizliyi, ciyərlərə məlhəm havanı, yaşıllığı, küçələr boyu göz oxşayan gözəlliyi, yaraşığı binaları, rahat və sakit yaşam mühitini, müsbət auranı, insanların bir-biri ilə mehriban, gül-lərəz münasibətlərini gördükcə düşündürdüm: müstəqillik illərində necə böyük uğurlara nail olmuşuq!

15 iyun Milli Qurtuluş günündə Naxçıvan MR Ali Məclisinin sədri

Vasif Talibov tamaşa ərafəsi və sonrası görüşləri zamanı səmimi idi, bir anlıq böyük Heydər Əliyev əsərə baxarkən sənətkarlarla canlı ünsiyyətini, dərin məzmunlu çıxışlarını xatırladım.

Hörmətli Vasif müəllim söylədiyi dəyərli fikirlərindən: “...Təbriki ediram, hamınızı – müəllifi də, rejissoru da, musiqi tərtibatçısını da, aktyorları da! Böyük zəhmət çəkilib... Əsər mükəmməldir, həqiqəti tərənnüm edir... Ədəbi əsərlər tarixi sənədlərdən daha yaxşı yaşada və təqdim edə bilir... Bu əsərdə də tarix ölüyü kimi və bədii əlavələrlə əks olunub. Bu əsər yüksək bədii keyfiyyətə malik olduğu kimi, rejissor işi və aktyorların oyunu da peşəkariyyətlə təqdim olunur... Müəllifin uğuru bir də ondadır ki, əsərə çox gərəklili epiloq vermişdir. Bu epiloq əsərin mahiyyətini tam ifadə edir...”

Naxçıvanda olduğum müddət ərzində müxtəlif yerlərdə gəzinti-də oldu. Muzeylər şəbəkəsi isə məni heyran etdi. Qeyd edim ki,

“ Buradakı abidələr təkcə varlığımızı və dövlətçiliyimizi yox, həm də zaman-zaman ölkəmizin iqtisadi qüdrətini təcəssüm etdirir”

Heydər Əliyev

Naxçıvanın özü bütövlükdə açıq səma altında təbii, unikal bir muzeydir. Dünyanın bəzi nəhəng ölkələrinin muzeylərində görmədiyim mənzərələrlə də rastlaşdım.

Lakin burada “Naxçıvan qalası” tariximizin parlaq səhifələrindən biri kimi nainki Naxçıvanın, naxçıvanlıların, ümumən Azərbaycanın fəxarat mənbəyi hesab edilə bilər.

Ulu öndər Heydər Əliyevin 80-ci illərdə Naxçıvanda ucaldılmış möhtəşəm büstünü, bu böyük şəxsiyyətin həyat və fəaliyyətini əks etdirən muzeyi ziyarət edərkən, ötan ərin 80-ci illərinin ikinci yarısında Akademik Milli Dram Teatrının heyəti ilə Naxçıvana qastrol səfərinə getdiyim illəri xatırladım. Muzeydə şahidi olduğum mənzərə

ruhuna ehtiramla” adlı məqaləmi muzeyə hədiyyə edəcəyimə öz verdim.

“ Naxçıvanda – istər mərkəz, istərsə də bölgələrdə dövlət orqanlarında çalışan bütün əməkdaşlar hər həftənin şənbə günü kollektiv şəkildə muzeyləri ziyarət edirlər. Bu haqda Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri cənab Vasif Talibovun xüsusi sərəncamı var. Bəli, xalq öz tarixini mükəmməl öyrənmək üçün muzeylərimizi donə-donə ziyarət etməli və muzey eksponatları vasitəsilə tariximizə aid faktları öyrənməli, dərin məlumat toplamaq imkanını dəyərləndirməlidirlər.

ralərdən gəldiyim qənaət isə bu oldu ki, 10 may 1999-cu ildən fəaliyyət göstərən bu ünvan şəxsi sənəd və materiallar baxımından zənginliyinə görə, Heydər Əliyevə aid muzeylərin heç biri ilə müqayisə edilə bilməz. Muzeydə “Xalqla hamrəyəm”, “Qayıdış”, “Naxçıvan yaşayır və döyüşür” bölmələri xüsusi diqqət çəkir. Eksponatlarla tanış olarkən, baladçiya – Bakıya döndükdən sonra 2000-ci ildə, Tiflis Azərbaycan Dövlət Dram Teatrının bərpə rəhbəri olduğum müddətdə ulu öndəri Tiflis şəhərində çəkilmiş tarixi şəkili və hamışayaşar ümummilli liderimizin əbədiyyətə qovuşduğu gün, könlümün diqtəsi və ruhumun sevgisi ilə yazdığım və 2003-cü ilin 17 dekabr tarixində qəzet səhifələrində çap olunmuş “Xalq atası Heydər Əliyev işiqlı

1924-cü ildə təşkil olunmuş və 1968-ci ildə dövlət statusu almış Naxçıvan Dövlət Tərix Muzeyində 48 mindən artıq eksponat mühafizə olunur. Bu muzeydə Naxçıvan MR ərazisində arxeoloji qazıntılar zamanı aşkar edilmiş maddi mədəniyyət, təbii sənət, qədim numizmatika, milli geyim, bədii tikmə nümunələri, həmçinin xalça məmulatları, qiymətli metallardan hazırlanmış zinat, məişət əşyaları, rəssamlıq əsərləri və s. nümayiş etdirilir. Muzeydə elmi-tədqiqat işləri də aparılır.

Azərbaycanın suverenliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda döyüşmüş naxçıvanlıların xatirəsini əbədiləşdirmək məqsədilə 2000-ci ildə yaradılmış Xatirə Muzeyində Naxçıvan şahidlərinin fotosəkilləri, şəxsi

sənədləri, fəaliyyətlərini əhatə edən digər materiallar, eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının Milli Qəhrəmanları və Sovet İttifaqı qəhrəmanlarının fotosəkil, şəxsi əşya və onlara aid digər materiallardan ibarət 1800-dən artıq eksponat nümayiş etdirilir.

1998-ci ilin aprelində təşkil olunmuş, Azərbaycanın bütün xalça və xalça məmulatlarının, məişət əşyalarının (mis məcməyilər, saxsı və çini qablar, qədim kəşi və qadın milli geyimləri və s.) nümayiş etdirilirdiyi Naxçıvan Dövlət Xalça Muzeyi 2010-cu ildən Heydər Əliyev prospektindəki yeni binaya köçürülüb. 2013-cü ildəki yenidənqurmadan sonra isə muzeyin ekspozisiyası zənginləşdirilib və internet saytı hazırlanıb.

2002-ci ildə Naxçıvan şəhərindəki "Əcəmi" seyrangahında təşkil olunmuş "Açıq Səma Altında Muzey"ində Naxçıvan MR ərazisindən tapılmış müxtəlif dövrlərə aid qoç heykəllər, daş kitabələr, müxtəlif daş fiqurlardan və qəbirüstü sənədlərdən ibarət 450 maddi-mədəniyyət nümunəsi mühafizə və nümayiş etdirilir.

“Məşhur Azərbaycan memarı Əcəmi Naxçıvanın şah əsəri və Naxçıvan-Marağa memarlıq məktəbinin ən dəyərli abidələrindən biri olan Məminə xatun türbəsi həmin kompleksdən dövrümüza çatmış yeganə, amma misilsiz abidədir. Bu möhtəşəm türbə orta əsrlər Naxçıvan şəhərinin əzəmətinə bu gün də dolğunluqla əks etdirir...”

Muzeylər qəbiləsi sırasında Naxçıvan torpağında doğulmuş böyük Azərbaycanın adiblərindən Cəlil Məmmədquluzadə, Məmməd Səid Ordubadi və Hüseyn Cavid, akademik Yusif Məmmədaliyev, hərbi xadim Cəmiş Naxçıvanski və rəssam Bəhrux Kəngərliyin ev muzeyləri də fəaliyyət göstərir.

Məna Azərbaycanın böyük şairi və dramaturqu Hüseyn Cavidin əzəmətli məqbarəsini də ziyarət etmək nəsib oldu. Heydər Əliyevin şəxsi təşəbbüsü və himayəsi ilə inşa edilmiş məqbarəni ziyarət edərkən, istər-istəməz, həmişə adını uca tutduğum sevimli müəlliməm, mərhum Turan xanımı xatırladım. Böyük Hüseyn Cavidin ömrü yoldaşı Müşgünzə xanım və sevimli qızı Turan xanım mənim üçün Azərbaycanın ideal qadınlarının rəmzləri sırasındadır.

“Azərbaycanın ayrılmaz bir parçası olan bu diyar bəşər sivilizasiyasının başlanğıc nöqtələrindən biridir. Bu qədim və keşməkeşli tarixi sübut edən mənbələr və əmiller isə çoxdur. İlk insanların yaşadığıları mağaralar, qədim yaşayış yerləri, erkən şəhər mədəniyyəti, möhtəşəm qala divarları, qayaüstü rəsmlər, daşdan qoç heykəlləri, xatirə memarlığının ən mükəmməl nümunələri olan memarlıq inciləri və sair.

Malumdur ki, Naxçıvan xanlığının fəaliyyəti Azərbaycanın dövlətçilik tarixində mühüm yer tutur. Bu baxımdan, Muxtar Respublika Ali Məclisi sədrinin 2010-cu il 23 oktyabr tarixli sərəncamı ilə "Xan dik" deyilən ərazidə "Xan sarayı" Dövlət Tarix-Memarlıq Muzeyi

yaradılıb. İndiyədək "Xan evi" kimi tanınan sarayda böyük həcmdə əsaslı təmir və yenidənqurma işləri aparılıb.

Naxçıvanın simvollarından biri də "Duzdağ"dır. Bu dağ ölkəmizdə təkcə saf və təmiz düzünə görə deyil, həm də şafəverici xüsusiyyətinə görə tanınır. Deyilənə görə, hələ 6 min il əvvəl – Nuh-Nəbi dövründən buradan düz çıxarılıb. Şöhrəti dünyaya səssiz salan "İpek yolu"ndan əvvəl Naxçıvan ərazisindən Yaxın Şərqi ölkələrinə "Duz yolu" uzanıb. Qədim Naxçıvanın ən möcüzəli yerlərindən biri olan "Duzdağ"ın hər qarışında tarixin sirləri-sehrli izləri gizlənib. Na xoş ki, mənə "Duzdağ"ın möcüzəsini öz gözüm ilə görmək qismət oldu.

15 iyun axşamı Milli Qurtuluş Günü münasibəti ilə təşkil olunmuş bayram konsertində iştirakım zamanı könüllü açan daha bir mənzərənin-rəhbərliklə xalq arasındakı səmimi bağlılığın şahidi oldum. Demək ki, möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin xalq sevgisi, xalq məhəbbəti, azərbaycançılıq məfkurəsi Naxçıvanda bütün dolğunluğu ilə ifadə olunmaqdadır!

Naxçıvan baxılan bütün nöqtələrdən o qədər maraqlı, cazibədar görünür ki, orali olmayanlar da orada yaşamaq həvəsinə gəlir!

Naxçıvan təəssüratlarını hörmətli oxucularla bölüşdüyüm bu yazıda onu da qeyd edim ki, mənim "Qurtuluş dastanı" Naxçıvanda tamaşaya hazırlanmamışdan öncə Naxçıvan rəhbərliyinin diqqət və qayğısı ilə "Əcəmi" nəşriyyatı tərəfindən kitab şəklində çap olunmuşdur. Əsərimin kitab şəklində çapına, Naxçıvan teatri səhnəsində də yer alıb, tamaşaçılara uğurlu təqdimatına, müəllif olaraq premyerada iştirakıma yaradılan yüksək şəraitə və səy-gəy-gəyiyə görə sevimli naxçıvanlılara, xüsusən, Naxçıvan rəhbərliyinə dərin minnətdarlığımı əziz oxucularıma da bəyan etməkdən qürur duyuram və təəssüratlarımin poetik təccəssümüni belə ifadə edirəm:

***Dünya dəyişdikcə dəyişdi zaman,
Al-ıvan geyindi hər tərəf, hər yan.
Nurlu insanların memarlığıyla,
Dünyaya yenidən doğdu Naxçıvan!***

İftixar Piriyev,
sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru,
Əməkdar mədəniyyət işçisi

Məminə Xatun türbəsi

